

O‘ZBEKISTONDA TURIZM GIDLARINI SERTIFIKATLASH TIZIMINING TAHLILI VA TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI

SamDCHTI Ingiliz filalogiyasi va tarjimashunoslik fakulteti

Gid hamrohligi va tarjimonlik faoliyati

3-kurs talabasi **Rajabova Jasmina**

Annotatsiya

Ushbu maqolada O‘zbekiston turizm industriyasida gidlar (ekskursiya yetakchilari) faoliyatini tartibga soluvchi sertifikatlash tizimining hozirgi holati va uning samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida amaldagi huquqiy-me’yoriy hujjatlar va xalqaro tajriba (Turkiya, Ispaniya, Misr) qiyoslanib, tizimdagi mavjud tizimli muammolar hamda imkoniyatlar aniqlangan. Shuningdek, gidlarning professional malaka darajasini baholashda zamonaviy AKT vositalarini joriy etish va sertifikatlash jarayonini xalqaro WFTGA standartlariga moslashtirish masalalari ko‘rib chiqilgan. Maqola yakunida sohani transformatsiya qilish bo‘yicha ilmiy va amaliy takliflar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: turizm, gid-ekskursiyachi, sertifikatlash, malaka talablari, Turizm qo‘mitasi, sifat nazorati, barqaror turizm, raqamli reyting, WFTGA standartlari.

ANALYSIS OF THE CERTIFICATION SYSTEM FOR TOURISM GUIDES IN UZBEKISTAN

Abstract

This article analyzes the current state and effectiveness of the certification system regulating the activities of guides (excursion leaders) in the tourism industry of Uzbekistan. During the study, current legal and regulatory documents and international experience (Turkey, Spain, Egypt) were compared, and existing systemic problems and opportunities in the system were identified. Also, the issues of introducing modern ICT tools in assessing

the professional qualification level of guides and adapting the certification process to international WFTGA standards were considered. At the end of the article, scientific and practical proposals for the transformation of the industry are put forward.

Keywords: tourism, tour guide, certification, qualification requirements, Tourism Committee, quality control, sustainable tourism, digital rating, WFTGA standards.

1. KIRISH (INTRODUCTION)

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining "Turizm sohasini jadal rivojlantirishga oid chora-tadbirlar to‘g‘risida"gi farmonlari ijrosini ta‘minlash doirasida mamlakatimizda turizm infratuzilmasini tubdan isloh qilish boshlandi. Biroq, zamonaviy mehmonxonalar va transport tizimi barpo etilishi bilan bir qatorda, sayyohlik mahsulotining "jonli" bo‘g‘ini bo‘lgan gidlar (ekskursiya yetakchilari) tayyorlash tizimida ham jiddiy o‘zgarishlar talab etilmoqda [3].

Gid-ekskursiyachi nafaqat ma‘lumot beruvchi shaxs, balki mamlakatning madaniy diplomati va "yuzi" hisoblanadi. Bugungi kunda O‘zbekistonda turizm xizmatlarini eksport qilish hajmi oshib borayotgan bir sharoitda, gidlarning malakasini sertifikatlash orqali nazorat qilish davlat ahamiyatiga molik masalaga aylandi [6]. Amaldagi tizimning tahlili shuni ko‘rsatadiki, garchi sertifikatlash majburiy xarakterga ega bo‘lsa-da, uning amaliy ahamiyati va sifat ko‘rsatkichlari xalqaro raqobatbardoshlik darajasida emas. Mazkur tadqiqot gidlar faoliyatini tartibga soluvchi sertifikatlash modelini ilmiy asoslangan holda takomillashtirish zaruratini o‘rganadi.

2. METODOLOGIYA (METHODS)

Tadqiqotning metodologik asosi sifatida tizimli yondashuv va qiyosiy tahlil usullari tanlab olindi. Maqolani tayyorlashda quyidagi bosqichlar amalga oshirildi:

Huquqiy tahlil: O‘zbekiston Respublikasining "Turizm to‘g‘risida"gi Qonuni va Vazirlar Mahkamasining sohadagi tegishli qarorlari qiyosiy o‘rganildi [6].

Statistik tahlil: Turizm qo‘mitasi va sertifikatlash markazlarining 2021-2024 yillardagi hisobotlari tahlil qilindi [5].

Xalqaro benchmark: Turkiya (TUREB) va Yevropa Ittifoqi (CEN standartlari) tajribasi o‘rganilib, O‘zbekiston sharoitiga adaptatsiya qilish imkoniyatlari ko‘rib chiqildi [2].

Sotsiologik so‘rov: Sohada faoliyat yuritayotgan 50 nafardan ortiq professional gidlar o‘rtasida sertifikatlash jarayonining shaffofligi bo‘yicha anonim so‘rovnoma o‘tkazildi.

3. NATIJALAR (RESULTS)

O‘zbekistonda gidlar faoliyatini sertifikatlash jarayoni hozirgi kunda Turizm qo‘mitasi huzuridagi "Turizm xizmatlarini sertifikatlash markazi" DUK tomonidan amalga oshiriladi. 2024-yil holatiga ko‘ra, tizimda quyidagi tendensiyalar kuzatilmoqda:

3.1. Sertifikatlashning tarkibiy tuzilishi

Hozirgi tizimda gidlar uchta toifaga bo‘linadi:

Gid (ekskursiya yetakchisi)

Yo‘riqchi-yo‘lboshchi (tog‘ va ekoturizm uchun)

Tarjimon-gid

Sertifikatlash jarayoni ikki bosqichda: test sinovlari (tarix, arxeologiya, madaniyat, qonunchilik) va og‘zaki suhbat (nutq madaniyati va metodologiya) shaklida o‘tkaziladi.

3.2. Hududiy va til bo‘yicha nomutanosiblik

O‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatdiki, jami sertifikatlangan gidlarning 45% Toshkent shahriga, 22% Samarqandga va 15% Buxoro viloyatiga to‘g‘ri keladi [12]. Farg‘ona vodiysi va Qoraqalpog‘iston kabi yangi turistik salohiyatga ega hududlarda malakali gidlar ulushi 5% dan ham past.

Shuningdek, til bo‘yicha taqsimot quyidagicha:

Ingliz tili – 48%

Rus tili – 30%

Boshqa tillar (fransuz, nemis, ispan, italyan) – 22%

3.3. Sertifikatlash jarayonidagi kamchiliklar

So‘rovnoma natijalari va hujjatlar tahlili shuni ko‘rsatdiki, sertifikatlashda amaliy ko‘nikmalarni (masalan, birinchi yordam ko‘rsatish yoki favqulodda vaziyatda guruhni boshqarish) baholash mexanizmi deyarli mavjud emas [7]. Sertifikatlash muddati tugagandan so‘ng gidlarni qayta tayyorlash kurslari ko‘p hollarda rasmiyatchilik uchun o‘tkazilishi aniqlandi.

4. MUHOKAMA (DISCUSSION)

O‘zbekiston tajribasini xalqaro standartlar bilan qiyoslaganda, gidlarni sertifikatlashda bir qator tizimli muammolar ko‘zga tashlanadi.

Xalqaro tajriba bilan solishtirish:

Masalan, Turkiyada gid bo‘lish uchun kamida bakalavr darajasi va professional birlashma (TUREB) a‘zoli talab etiladi [2]. O‘zbekistonda esa qisqa muddatli kurslarni bitirish yetarli hisoblanadi. Bu holat xizmat ko‘rsatish sifatining pasayishiga va sayyohlarning noroziligiga sabab bo‘lishi mumkin.

Raqamlashtirish masalalari:

Hozirda gidlarning faoliyati sayyohlar tomonidan baholanadigan yagona platforma mavjud emas. Maqola doirasida tavsiya etilayotgan "Smart-Gid" tizimi orqali har bir gidning sertifikati QR-kod shaklida bo‘lishi va sayyohlar uning reytingini onlayn ko‘ra olishi lozim [1]. Bu o‘z-o‘zidan korrupsiya xavfini kamaytiradi va gidlar o‘rtasida sog‘lom raqobatni shakllantiradi.

Professional etika va standartlar:

Gidlar faoliyatini sertifikatlashda nafaqat bilim, balki etika normalarini ham kiritish zarur. WFTGA (Butunjahon gidlar federatsiyasi) tomonidan belgilanganidek, gid siyosiy yoki diniy tashviqot bilan shug'ullanmasligi kerak [11]. O'zbekistondagi sertifikatlash testlarida bu kabi mezonlar yetarli darajada aks etmagan.

XULOSA VA TAKLIFLAR (CONCLUSION)

O'zbekistonda turizm gidlari faoliyatini sertifikatlash tizimini transformatsiya qilish mamlakat turizm salohiyatini yangi bosqichga olib chiqadi. Tadqiqot yakunida quyidagi xulosalar shakllantirildi:

Sertifikatlashda tabaqalash: Gidlarni tajribasiga qarab (Professional, Master, Junior) toifalarga ajratish va ish haqini shu reytingga ko'ra belgilash tizimini joriy etish.

Amaliy imtihonlarni kuchaytirish: Sertifikatlash jarayoniga sayyohlik ob'ektida "jonli ekskursiya" o'tkazish bosqichini majburiy kiritish [9].

Doimiy ta'lim: Gidlar uchun har ikki yilda bir marta majburiy malaka oshirish tizimini (Continuous Professional Development) joriy etish.

Nodir tillarni rag'batlantirish: Kamyob tillarda (venger, indonez, xitoy) so'zlashuvchi gidlarni sertifikatlash uchun davlat grantlari va imtiyozlarini ajratish.

ADABIYOTLAR RO'YXATI (REFERENCES)

1. Alimova, M. T. (2019). Turizm hududiy bozorining shakllanishi va rivojlanishi. Toshkent: Fan.
2. Aridgon, J. (2021). Professional standards for tour guides in Europe. *Journal of Tourism Management*, 14(2), 45-58.
3. Hamidov, O. (2017). New directions of tourism development in Uzbekistan. *International Finance and Accounting*, 1(1).
4. Kandampully, J. (2014). *Service Quality Management in Hospitality, Tourism, and Leisure*. Routledge.

5. Nazarov, A. (2020). O‘zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirishning istiqbollari. *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar*, (4).
6. O‘zbekiston Respublikasining "Turizm to‘g‘risida"gi Qonuni. (2019). O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi.
7. Prakash, M., & Chowdhary, N. (2011). Tour guiding: Interpreting the challenges. *Tourism Recreation Research*, 36(1), 75-81.
8. Safarov, B. S. (2022). Turizm xizmatlari bozorini diversifikatsiya qilish strategiyalari. O‘quv qo‘llanma. Samarqand.
9. Tukliev, I. S. (2018). Turizm metodologiyasi. Toshkent: Iqtisod-Moliya.
10. UNESCO. (2021). Cultural Heritage and Sustainable Tourism along the Silk Roads. UNESCO Publishing.
11. World Federation of Tour Guide Associations (WFTGA). (2023). Standardization of Guide Training Guidelines.
12. Zaynutdinova, G. (2021). Gidlar faoliyatida etika va mahorat masalalari. *Turizm va mehmondo‘stlik fanlari*, 2(3).